

SCENISK

En utvecklingsmodell för att
stärka skolans arbete med
kultur



FÖRORD

Kulturens roll i skolan är mer än ett komplement - den är en del av den bildning som formar barns förståelse av sig själva och världen. Under två år har projekten Scenisk och Scenisk 2.0 undersökt hur skolor kan arbeta långsiktigt, medvetet och kvalificerat med kultur och scenkonst, och vad som krävs för att skapa likvärdiga kulturmöten för elever i hela landet.

Det arbete som presenteras här bygger på erfarenheter från kulturombud, forskare, konstnärer och kulturinstitutioner från många delar av Sverige. Genom digitala träffar, festivalmedverkan, internat, workshops och kollegialt lärande har en modell vuxit fram där upplevelse, reflektion och organisatorisk struktur samverkar.

Den här sammanfattningen är därför både en dokumentation av det arbete som gjorts och ett praktiskt stöd för de skolor som vill utveckla sitt kulturarbete. Den visar hur kulturombud kan få en tydligare roll, hur skolor kan arbeta med kvalitet och reflektion, och hur kultur kan integreras i skolans utvecklingsarbete.

Vi hoppas att modellen ska inspirera till fortsatt utveckling och bidra till att fler elever får möta professionell konst och kultur som en naturlig del av sin skoltid.

Arbetet med Scenisk och Scenisk 2.0 visar att när skola och kultur möts med nyfikenhet, mod och struktur skapas lärmiljöer som berör, utmanar och öppnar dörrar. Det är vår förhoppning att denna metodhandbok kan stödja och stärka arbetet med kultur i skolan - lokalt, regionalt och nationellt.

Stockholm den 27 november 2025

Zara Zimmerman
Niclas Malmcrona
ASSITEJ Sverige



INNEHÅLL

Förord

DEL 1 - Bakgrund, modell och erfarenheter

1. Inledning
2. Utgångspunkter och mål
3. Målgrupp
4. Metod och arbetssätt
5. Struktur och innehåll
 - 5.1 Scenisk (år 1)
 - 5.2 Scenisk 2.0 (år 2)
6. Reflektion och lärande
7. Erfarenheter och slutsatser
8. Rekommendationer och vidare användning

DEL 2 -Handledning för skolor

9. Varför kulturombud?
10. Bygga struktur och mandat
11. Kompetensutveckling i praktiken
12. Samverkan och nätverk
13. Uppföljning och kvalitet

DEL 3 - Perspektiv och framtid

14. Sammanfattning av arbetet i Scenisk och Scenisk 2.0
15. Resultat och effekter
16. En överförbar modell
17. Framåtblick - vidare utvecklingsmöjligheter
18. Avslutande reflektion

Bilder och upphov



DEL 1 - Bakgrund, modell och erfarenheter (Kapitel 1-10)

1. Inledning

Denna rapport sammanfattar två års utvecklingsarbete inom projekten Scenisk och Scenisk 2.0 - nationella satsningar för att stärka skolans förmåga att erbjuda barn och unga likvärdiga och kvalificerade möten med professionell scenkonst.

Rapporten har två syften. För det första beskriver den hur fortbildningen för kulturombud har genomförts och utvecklats. För det andra presenterar den en metod som skolor, kommuner och kulturaktörer kan använda för att själva stärka kulturarbetet i skolan

Sceniskmodellen utgår från att kultur i skolan blir meningsfull när tre delar samverkar: upplevelse, reflektion och struktur. Genom dessa delar får kulturombuden verktyg att bygga långsiktiga, relevanta och pedagogiskt grundade kulturmöten för eleverna.

2. Utgångspunkter och mål

Arbetet utgår från:

- de nationella kulturpolitiska målen,
- läroplanens skrivningar om kulturens betydelse för lärandet,
- Barnkonventionens artikel 31 om barns rätt till kultur och konstnärlig verksamhet.

Målen för Scenisk och Scenisk 2.0 var att:

- stärka kulturombudens kompetens och roll,
- utveckla metoder för konst- och kulturmöten i skolan,
- fördjupa förståelsen av kvalitet, tillgänglighet och urval,
- bidra till mer likvärdig tillgång till professionell scenkonst,
- skapa strukturer och nätverk som fortsätter efter projektens slut.

Projektet utgick från övertygelsen att konst och kultur är en del av skolans bildningsuppdrag.

3. Målgrupp

Rapporten riktar sig till:

- kulturombud och lärare i grundskolan,
- skolledare som ansvarar för kultur och kvalitetsarbete,
- kommunala kultursekreterare och kulturförvaltningar,
- kulturinstitutioner och fria grupper som arbetar med barn och unga,
- regionala aktörer och kultursamordnare.

Modellen kan även fungera som stöd för politiker och tjänstepersoner som vill utveckla struktur och likvärdighet i kulturarbetet.

4. Metod och arbetssätt

Sceniskmodellen bygger på tre integrerade delar:

4.1 Upplevelse

Professionell scenkonst ligger till grund för alla samtal och analyser. Gemensamma upplevelser ger deltagarna praktiskt material att arbeta med.

4.2 Reflektion

Reflektionen är modellens pedagogiska kärna. Deltagarna arbetar med kursdagbok, efterprat, samtal och gemensamma analyser. Genom detta utvecklar de språk, förståelse och verktyg för att leda reflektion på sina skolor.

4.3 Struktur

Fortbildningen är uppbyggd som en progression med digitala föreläsningar, internat, workshops och uppföljning. Det ger kulturombuden kontinuitet och gör arbetet förankrat i skolans organisation.

Metoden kombinerar teori, praktik och kollegialt lärande, vilket har visat sig vara avgörande för att skapa långsiktig kompetens.

5. Struktur och innehåll

Sceniskmodellen utvecklades i två steg:

Scenisk (år 1): pilotfas, etablering av metod och struktur.

Scenisk 2.0 (år 2): fördjupning, metodutveckling och metodhandbok.



5.1 Scenisk (år 1)

Det första året av Scenisk utgjorde pilotfasen för att utveckla en hållbar modell för fortbildning av kulturombud i grundskolan. Arbetet byggde på tanken att skolans roll som mottagare av scenkonst är avgörande för elevernas rätt till kultur, och att kulturombuden är den nyckelresurs som kan omsätta detta uppdrag i praktiken.

Programmet bestod av två digitala träffar, ett fysiskt möte vid Bibu - scenkonstbiennalen för barn och unga - i Helsingborg, samt ett avslutande internat i Stockholm. Varje moment byggde vidare på deltagarnas erfarenheter och syftade till att fördjupa deras förståelse av mötet mellan skola och scenkonst.

De digitala träffarna introducerade deltagarna till centrala teman som barns rätt till konst, mötet mellan skola och scenkonst och kvalitet och urval i kulturutbudet. Föreläsningar av forskare som Ellinor Lidén och Karin Helander gav både teoretiska och historiska perspektiv på barnteaterns roll och på vuxnas ansvar som förmedlare av konstupplevelser. Deltagarna arbetade parallellt med en kursdagbok som underlag för reflektion och samtal under de senare träffarna.

Huvudmomentet genomfördes under Bibu-festivalen i maj 2024, där kulturombuden fick möta den samtida scenkonsten på nära håll. Under fyra intensiva dagar kombinerades föreställningsbesök, samtal med konstnärer och producenter, seminarier och reflekterande samtal. Detta skapade en gemensam upplevelsegrund för diskussioner om konstnärlig kvalitet, pedagogiska perspektiv och hur skolor kan arbeta med scenkonst som en del av undervisningen. Samarbetet med Bibu var avgörande: festivalen fungerade som en praktisk och inspirerande lärandemiljö där deltagarna kunde möta hela branschen och fördjupa sin förståelse av scenkonst för barn och unga.

Det avslutande internatet i Stockholm förde samman erfarenheterna från kursens olika moment. Deltagarna mötte bland andra Suzanne Osten vid ett samtal om barnkulturens konstnärliga betydelse och besökte Unga Operan för att diskutera hur institutioner kan arbeta pedagogiskt med barn som publik och medskapare. Internatet avslutades med gemensam reflektion kring kulturombudens roll och hur ny kunskap kan implementeras i skolornas arbete.

Under året skapades en första modell för fortbildning av kulturombud, med fokus på skolans mottagande, kvalitet, urval och konstnärliga perspektiv. Genom samarbeten med forskare, producenter, konstnärer och organisationer inom scenkonstområdet fick deltagarna ta del av mångfacetterade professionella perspektiv - från konstnärliga till organisatoriska. Detta tvärsektoriella arbetssätt gjorde det möjligt att både fördjupa deltagarnas förståelse och skapa en grund för framtida samverkan.

Resultat och lärdomar från Scenisk (år 1):

- Kulturombuden upplevde en tydlig förstärkning av sitt mandat och sin yrkesidentitet.
- Projektet bidrog till ökad likvärdighet genom att samla deltagare från hela landet, med representanter från både stora städer och mindre kommuner.
- Deltagarna betonade värdet av gemensam reflektion och kollegialt lärande som en nyckel till varaktig utveckling.
- Samarbetet med Bibu och scenkonstinstitutionerna visade hur konstnärliga processer kan användas som kunskapskälla i skolans pedagogiska arbete.

Scenisk (år 1) utgjorde därmed grundmodellen för Scenisk 2.0: en kursform som kombinerar teori, praktik och reflektion, och där skolans kulturombud ges verktyg att både förstå, diskutera och utveckla scenkonstens plats i skolan.



5.2 Scenisk 2.0 (år 2)

Scenisk 2.0 byggde vidare på erfarenheterna från det första årets pilotprojekt och fördjupade modellen i både innehåll och omfattning. Fokus låg på att stärka kulturombudens roll genom att kombinera teoretisk förståelse, praktiska upplevelser och metodutveckling. En central utgångspunkt var att kulturombud behöver både konstnärlig bredd, pedagogiska verktyg och strukturellt stöd för att kunna skapa likvärdiga kulturmöjligheter för elever i hela Sverige.

Arbetet syftade till att ge deltagarna en mer avancerad och nyanserad förståelse av mötet mellan skola och scenkonst, med särskild tonvikt på dans och cirkus som samtida konstformer – områden som många skolor traditionellt möter mer sällan. Här blev Scenisk 2.0 en möjlighet att utforska hur dessa uttryck kan fungera i skolkontext och hur kulturombud kan arbeta för att ta tillvara elevernas upplevelser.

Scenisk 2.0 inleddes med digitala föreläsningar som gav deltagarna en gemensam teoretisk bas. Bland föreläsarna fanns Karin Helander som gav historiska och kulturpolitiska perspektiv på barns rätt till konst, Niklas Hald, med fokus på skådespelarens arbete och barn som publik och Lars Melin som belyste skolan och scenkonstinstitutionens gemensamma ansvar för barns kulturmöten.

Föreläsningarna fungerade som både introduktion och fördjupning – och gav deltagarna språk, begrepp och tankeredskap för att följa upp och sätta ord på de upplevelser som senare mötte dem under internaten. Detta skapade en gemensam ram för reflektion, analys och samtal om kvalitet, något som också lyfts i redovisningen som en av projektets viktigaste effekter.

Det första större momentet i år 2 genomfördes som ett internat i Stockholm. Under dessa dagar mötte deltagarna ett brett spektrum av scenkonstinstitutioner och genrer: Unga Dramaten, Unga Klara, Dansens Hus och Unga Operan.

Deltagarna fick ta del av både föreställningar, introduktioner och eftersamtal, där konstnärer och pedagoger delade erfarenheter av att arbeta med barn och unga som publik. Dessa möten gav konkret inblick i konstnärliga processer, turnéförutsättningar, tillgänglighetsfrågor och publikarbete i skolkontext.

Kombinationen av upplevelser, samtal och reflektion stärkte kulturombuden i deras förmåga att bedöma relevans, kvalitet och tillgänglighet i scenkonst som riktar sig till elever i olika åldrar.

Årets mest omfattande moment var internatet vid Regionteater Väst, en av landets största producenter av dans- och teaterföreställningar för unga. Under flera dagar fick deltagarna:

- se ett urval professionella föreställningar inom teater, dans och cirkus,
- medverka i workshops med turnerande tekniker, pedagoger och konstnärer,
- ta del av "efterprat", strukturerade gruppsamtal och metodgenomgångar,
- möta yrkesroller från hela produktionen – skådespelare, dansare, producenter, tekniker, dramaturger och pedagoger.

Detta gav kulturombuden en fördjupad och praktiskt förankrad förståelse för scenkonstproduktionens villkor, samt en tydligare bild av hur skolorna och kulturen möts i praktiken. Internatet lyfts i redovisningen som en avgörande faktor för projektets kvalitet.

En viktig utveckling i Scenisk 2.0 var samarbetet med aktörer inom nyskapande barn- och ungdomscirkus, Kompani Giraff, Cirkuskvarnen/Cirkusexpressen och Nalle Clown.

Genom föreställningar, praktiska workshops och samtal fick deltagarna en unik möjlighet att utforska cirkusens pedagogiska möjligheter. Detta möte öppnade för diskussioner om fysisk uttrycksfullhet, humor, risk och tillgänglighet, och gav kulturombuden en mer mångsidig uppfattning om vad scenkonst för barn och unga kan vara.



En central del av Scenisk 2.0 var arbetet med metodutveckling. Deltagarna fick:

- testa och utveckla reflektionsmetoder, såsom Prata scenkonst,
- arbeta med strukturerat för- och efterarbete,
- analysera publikstöd och tillgänglighet,
- formulera en handlingsplan för hur scenkonst ska integreras i skolvärlden.

Detta var ett steg vidare från år 1, där fokus låg på att förstå kulturombudets roll. I år 2 förflyttades perspektivet till hur rollen kan stärkas, implementeras och vidareutvecklas lokalt.

Redovisningen lyfter särskilt fram att detta gav kulturombuden ett gemensamt språk och verktygslåda, vilket direkt påverkar elevernas möjlighet att ta till sig scenkonsten.

Arbetet resulterade i flera tydliga effekter:

- Fördjupad professionell kompetens hos kulturombuden, särskilt inom dans och cirkus.
- Stärkt förmåga att göra kvalificerade urval och ta ansvar för skolans kulturmöten.
- Tydligare fokus på inkludering och tillgänglighet, både i val av föreställningar och i arbetssättet.
- Nya och fördjupade nätverk mellan skolor, kulturinstitutioner och konstnärer.
- Ett mer sammanhållet nationellt kulturombuds nätverk som levt vidare efter projektets slut.
- Ett omfattande dokumentationsmaterial som nu ligger till grund för fortsatt metodutveckling och kunskapsspridning.

Redovisningen betonar också att projektet visade vikten av strukturellt stöd från skolledningen och att tidsbrist på skolorna fortsatt är en utmaning.

Detta blir därför en central fråga i handbokens senare kapitel om implementering och hållbara strukturer.

Scenisk 2.0 fördjupade och breddade den metod som etablerades i år 1. Genom en kombination av teoretisk kunskap, konstnärlig bredd, praktiska internat, workshoppar och metodutveckling skapade projektet ett robust, överförbart och långsiktigt hållbart koncept.

Deltagarna i Scenisk 2.0 utvecklade inte bara sin kompetens – de stärkte också sin identitet som kulturombud och sin förmåga att skapa likvärdig tillgång till kultur för elever i hela landet.

6. Reflektion och lärande - en pedagogisk kärna i Scenisk och Scenisk 2.0

Reflektion var en av de grundläggande principerna i både Scenisk och Scenisk 2.0. Genom att arbeta systematiskt med att tala om scenkonst, sätta ord på upplevelser och analysera konstnärliga val skapades en lärprocess där deltagarna inte bara fördjupade sin förståelse av konstformerna, utan också sin egen roll som kulturombud. Reflektionen blev en metod för att förena upplevelse med insikt och därigenom stärka kulturombudens förmåga att leda skolans kulturarbete.

I Scenisk (år 1) användes reflektionen för att bygga en gemensam förståelse av mötet mellan skola och scenkonst. Deltagarna skrev kursdagbok, deltog i fördjupande samtal efter föreställningar och mötte forskare, producenter och konstnärer som gav perspektiv på kvalitet, barns rätt till kultur och publikarbete. Dessa samtal gjorde det möjligt att sätta ord på egna reaktioner, bredda sina perspektiv och skapa en gemensam begreppsgrund som kunde tas med tillbaka till den egna skolans miljö.

I Scenisk 2.0 (år 2) utvecklades reflektionen ytterligare. Deltagarna fördjupade sitt arbete med metoder för för- och efterarbete, tillgänglighet och publikstöd, och fick möjlighet att pröva reflektionsmodeller direkt i samband med upplevelser av dans, teater och cirkus. Särskilt internaten i Stockholm och Uddevalla gav utrymme för samtal som förenade teori och praktik - möten med konstnärer, pedagoger och olika yrkesroller inom scenkonsten visade hur konstnärliga processer och pedagogiska behov kan mötas i skolans vardag.

Reflektionen kom på så sätt att bli både en individuell och en kollegial process. För många deltagare blev den en möjlighet att upptäcka hur kultur kan integreras i skolans arbete på ett mer medvetet och långsiktigt sätt. Den gav dem språk och trygghet att formulera kvalitetsbedömningar, motivera urval och skapa bättre förutsättningar för elevernas möte med scenkonst.

I båda projekten framhölls reflektionen som det moment som tydligast bidrog till professionell utveckling. Genom att få tid och utrymme att tänka, prata och lyssna kunde kulturombuden fördjupa sin förståelse av både konstformen och sitt pedagogiska uppdrag. Många beskrev att de efter projekten börjat ta större initiativ, arbetat mer strukturerat med för- och efterarbete på sina skolor och i högre grad delat sin kunskap med kollegor.

Reflektionen blev därmed inte en separat aktivitet, utan den process som band samman projekten och gjorde det möjligt att omsätta upplevelser i långsiktigt lärande. Den bidrog också till ökad likvärdighet, eftersom kulturombud som reflekterar tillsammans utvecklar gemensamma verktyg, ett gemensamt språk och en ökad förmåga att skapa goda kulturmöten för alla elever - oavsett var i landet de befinner sig.

7. Erfarenheter och slutsatser

Arbetet med Scenisk och Scenisk 2.0 visar tydligt att kulturombudens roll är avgörande för skolans möjlighet att erbjuda elever likvärdig tillgång till professionell scenkonst och kultur. Genom två års arbete har en modell vuxit fram där upplevelse, reflektion och fördjupad kunskap bildar en sammanhängande helhet.

En av de viktigaste erfarenheterna är att kulturombuden behöver både konstnärlig förståelse och organisatoriskt stöd för att kunna utveckla skolans kulturarbete. När de får tillgång till gemensam fortbildning, tid för reflektion och möten med både forskare och konstnärer stärks deras trygghet, språk och förmåga att göra medvetna kvalitetsbedömningar. Detta skapar bättre förutsättningar för eleverna att möta scenkonst av hög kvalitet, och ger skolorna möjlighet att arbeta mer långsiktigt och strukturerat med kultur.

Ett annat centralt resultat är betydelsen av de gemensamma upplevelserna. Både festivalbesöket på Bibu under år 1 och internatet i Uddevalla på Regionteater Väst under år 2 visade att mötet med professionella produktioner - i kombination med direkt dialog med utövare - ger en unik inblick i scenkonstens processer och publikarbete. Denna kunskap är svår att tillägna sig genom enbart teori och har varit avgörande för att fördjupa kulturombudens förståelse för konstnärliga val, tillgänglighet och publikens villkor.

Reflektionen har också visat sig vara mer än en metod; den har fungerat som en professionell utvecklingsprocess. Genom att tala om konst tillsammans, jämföra erfarenheter och formulera egna tankar har kulturombuden utvecklat ett gemensamt språk. Det har i sin tur gjort det lättare att omsätta kunskaperna i skolans vardag och att engagera kollegor och skolläda i ett mer systematiskt kulturarbete.

Slutligen visar projekten att likvärdigheten stärks när kompetens och metoder sprids mellan kommuner och över geografiska gränser. Deltagare från både stora städer och mindre landsbygdsskolor vittnar om hur nätverket skapat både inspiration och kontinuitet. Det framgår tydligt att när kulturombud stöds av både ledning och professionella kulturaktörer kan skolans kulturarbete växa från enskilda initiativ till en hållbar struktur.

Tillsammans visar Scenisk och Scenisk 2.0 att fortbildning för kulturombud inte bara stärker den enskilda pedagogen, utan hela skolans förmåga att erbjuda barn och unga rika och meningsfulla kulturmöten. Det är denna kombination av upplevelse, reflektion, samverkan och professionell kunskap som utgör kärnan i den metod som nu kan vidareutvecklas och spridas nationellt.

8. Rekommendationer och vidare användning

Erfarenheterna från Scenisk och Scenisk 2.0 visar att en långsiktig satsning på kulturombud ger tydliga effekter på skolans förmåga att arbeta med kultur på ett strukturerat och kvalificerat sätt. För att metoden ska kunna användas brett - nationellt, regionalt och lokalt - krävs både organisatoriskt stöd, fortsatt kompetensutveckling och tydliga modeller för samverkan. Nedan följer ett antal rekommendationer för vidare användning av arbetet.

Stärk kulturombudets roll i skolan

För att kulturombud ska kunna utöva sitt uppdrag med kvalitet behöver rollen vara tydligt definierad, förankrad i skolans ledning och ges utrymme inom ramen för tjänsten. Skolor bör formulera ett lokalt uppdrag för kulturombudet, som integreras i verksamhetsplaner och kulturplaner. Det bör även finnas rutiner för att säkerställa att kulturombud får kontinuerlig kompetensutveckling och möjlighet att delta i kommunala eller regionala nätverk. När kulturombudet ges mandat och tid skapas en hållbar struktur där kultur inte blir beroende av enskilda eldsjälar, utan en del av skolans gemensamma arbete.

Utveckla fortbildningsmodellen nationellt

De två projektåren har resulterat i en beprövad modell för fortbildning av kulturombud som med fördel kan användas nationellt. Modellen kombinerar digitala föreläsningar, fysiska träffar, praktisknära moment och reflekterande arbetsätt. En nationell ram för kulturombudsutbildning - i samverkan mellan statliga, regionala och kommunala aktörer - skulle kunna säkerställa likvärdig tillgång till kvalitativ kompetensutveckling i hela landet. En sådan struktur skulle också underlätta erfarenhetsutbyte och tydliggöra kulturombudets roll på skolor med olika organisatoriska förutsättningar.

Etablera regionala och lokala nätverk

Nätverken som skapades under projekten visar hur kollegialt lärande och kunskapsdelning stärker både kulturombuden och skolornas kulturarbete. Kommuner och regioner bör ges stöd att etablera långsiktiga nätverk för kulturombud där erfarenheter, material och metoder kan delas löpande. Dessa nätverk kan också fungera som broar mellan skolor och kulturinstitutioner och bidra till att lyfta fram lokala och regionala resurser inom scenkonst, dans, musik, cirkus, film och andra konstområden.

Utveckla digitala verktyg och en kunskapsbank

Arbetet med Scenisk har tydliggjort behovet av ett digitalt stöd för kulturombud och skolor. En digital kunskapsbank bör samla metoder, reflektionsmodeller, checklistor, filmer, material för för- och efterarbete, föreläsningar samt exempel från praktik. Detta skulle skapa en tillgänglig resurs - oavsett kommunstorlek eller geografiskt läge - och bidra till ökad likvärdighet. Kunskapsbanken kan även fungera som nav för utbyte mellan skolor och kulturaktörer och som dokumentationsplats för nya metoder.

Använd modellen för fler konstområden

Arbetsätten som utvecklats inom Scenisk är inte bundna till scenkonst; de kan med små anpassningar användas för andra konstområden såsom musik, film, bildkonst, litteratur och digitala konstformer. Centralt är kombinationen av upplevelse, reflektion och fördjupning, samt strukturerat arbete med för- och efterarbete. Kulturinstitutioner och arrangörer inom andra konstområden kan med fördel ta del av modellen och använda dess principer i sitt arbete gentemot skolor.

Integrera kultur i skolans kvalitetsarbete

För att kultur ska bli en del av skolans långsiktiga utveckling behöver arbetet integreras i skolans befintliga strukturer för kvalitetsarbete. Detta innebär att planering, genomförande och utvärdering av kulturaktiviteter bör ske systematiskt och kopplas till skolans övergripande mål. Kulturombudens reflektioner och uppföljningar kan här användas som underlag, vilket skapar kontinuitet och ger skolledningen bättre förutsättningar att följa utvecklingen.

Sammanfattning

Rekommendationerna bygger vidare på projektens erfarenheter och pekar mot en nationell struktur där kulturombudens kompetensutveckling, skolornas kulturplanering och kulturinstitutionernas pedagogiska uppdrag stärks genom samverkan, tillgängliga verktyg och långsiktigt stöd. Sceniskmodellen ger en solid grund att bygga vidare på, och visar att en kombination av kunskap, upplevelse och reflektion kan göra skolans kulturarbete hållbart, likvärdigt och långsiktigt.



DEL 2 -Handledning för skolor (Kapitel 9-13)

9. Varför kulturombud?

Kulturombudet är den funktion som håller ihop skolans arbete med kultur. Rollen fungerar som en brygga mellan skolans pedagogiska uppdrag och det professionella kulturlivet, och gör det möjligt för eleverna att möta konst och scenkonst på ett genomtänkt, förberett och pedagogiskt meningsfullt sätt.

För eleverna innebär kulturombudets arbete att kultur inte blir ett avbrott, utan en återkommande och integrerad del av skolans vardag. För personalen innebär det att någon tar ansvar för att strukturera, planera och skapa sammanhang kring kulturupplevelser. För skolledningen innebär det att skolans kulturarbete blir tydligt, förankrat och möjligt att följa upp.

Ett kulturombud kan bidra till att:

- förbereda och följa upp föreställningsbesök
- stödja lärares och elevers reflektion
- göra genomtänkta urval av kulturupplevelser
- utveckla skolans kulturplan och årshjul
- samverka med kommunens kulturförvaltning och lokala aktörer
- bidra till skolans värdegrundsarbete genom att lyfta många perspektiv

När kulturombud ges tid, mandat och stöd blir kultur ett gemensamt utvecklingsområde i skolan - inte en tillfällig aktivitet.



Reflektionsövning för skolledningen

1. Hur är kulturombudets roll definierad på vår skola?
2. Finns det tid och mandat avsatt för uppdraget?
3. Hur kan skolledningen bidra till att kulturombudet blir en strategisk resurs i skolans utvecklingsarbete?

10. Bygga struktur och mandat

För att kulturarbetet ska bli hållbart behöver skolans organisation stödja kulturombudets roll. Många skolor har eldsjälar, men modellen visar att eldsjälar behöver strukturer för att deras arbete ska bli varaktigt.

Ett tydligt uppdrag för kulturombudet inkluderar:

- uppgiften att samordna kulturaktiviteter
- ansvar för att hålla kontakt med kommunen och kulturaktörer
- tid avsatt för planering och reflektion
- deltagande i nätverk eller fortbildning
- att bidra till skolans kvalitetsarbete genom uppföljning av kulturaktiviteter

När kulturombudets roll skrivs in i skolans verksamhetsplan och ingår i det systematiska kvalitetsarbetet får den legitimitet och långsiktighet. Det skapar också förutsättningar för att kulturarbetet inte ska bero på enskilda personer, utan bli en del av skolans gemensamma ansvar.

En skolledning som vill stärka kulturarbetet bör:

- avsätta tid i tjänstefördelningen för kulturombudets uppdrag
- skapa forum för kulturfrågor i arbetslagen
- stödja kulturombudet med planering och kommunikation
- se till att kulturens betydelse tydliggörs i skolans övergripande mål
- Strukturen är inte ett hinder för kreativitet - tvärtom skapar den utrymme för det.



Kulturplan som verktyg

En kulturplan kan innehålla mål för skolans kulturarbete, planering av aktiviteter, ansvarsfördelning och rutiner för reflektion. Lägg kulturplanen som bilaga till skolans arbetsplan - då blir kulturen en del av skolans helhetsuppdrag.

Tips: använd [ASSITEJ Sveriges mållmall, planeringsmall och handlingsplan](#)

11. Kompetensutveckling i praktiken

Kulturombud behöver kontinuerlig kompetensutveckling för att kunna arbeta kvalificerat med urval, kvalitet och förankring i skolan. Modellen som utvecklats i Scenisk och Scenisk 2.0 visar att kompetensutveckling blir mest effektiv när teori och praktik förenas.

Ett enkelt och beprövat upplägg kan bestå av tre delar:

Förberedelse - digital eller fysisk träff

Här introduceras kulturens roll i skolan, scenkonstens uttrycksformer, barns rätt till kultur och olika modeller för reflektion och kvalitet. Syftet är att skapa en gemensam referensram.

Upplevelse - se och samtala om scenkonst

En gemensam föreställning skapar ett gemensamt material att analysera. Det är i mötet mellan upplevelse och samtal som kulturombudens förmåga att tala om konst fördjupas. Reflektionsmetoder som Prata scenkonst eller öppna samtalsmodeller är effektiva för att få syn på elevernas och lärarnas behov.

Fördjupning och implementering

I en tredje träff arbetar kulturombudet med hur upplevelser och reflektioner kan integreras i skolans årshjul, kulturplan och arbetslagsmöten. Deltagarna tar fram konkreta steg för sin egen skola.

Denna modell kan anpassas till olika kommuner och skolenheter och är enkel att återkomma till varje läsår.

Tips: Samarbeta med lokala kulturinstitutioner, regionala kultursamordnare eller arrangörer som kan bidra med kompetens och handledning.

"Kunskap om hur man pratar scenkonst med barn kan jag direkt applicera i verkligheten. Inte bara för egen del utan kan sprida till kolleger. Utbytet med alla som jag träffat har gett många nya infallsvinklar på uppdraget, praktiska tips och en hel del råg i ryggen att stå upp för uppdraget som kulturombud."

-Deltagare Scenisk

12. Samverkan och nätverk

Inget kulturarbete i skolan utvecklas i isolering. När kulturombud, skolledare och kulturaktörer möts skapas kontinuitet, inspiration och nya perspektiv på skolans uppdrag. Projekten visar tydligt att kollegialt lärande och kunskapsutbyte är avgörande för att stärka kulturombudens roll och för att skolor i olika delar av landet ska kunna dra nytta av varandras erfarenheter.

Bygg ett nätverk i tre steg:

1. Lokal samverkan

Kommunala nätverk för kulturombud ger möjlighet att dela erfarenheter och planera gemensamma aktiviteter. De gör det också möjligt att samordna kontakter med lokala kulturinstitutioner och arrangörer.

2. Regional samverkan

Regionerna har ofta kultursamordnare eller konsulenter som kan erbjuda fortbildning, omvärldsbevakning och kontakter. Ett regionalt nätverk ger skolorna tillgång till bredare kompetens och kan stärka likvärdigheten.

3. Nationell nivå - en saknad struktur

Det finns ännu ingen etablerad nationell struktur för kulturombud, och heller inget sammanhållet nätverk som kopplar samman kommuner och regioner. Enstaka organisationer, som ASSITEJ Sverige, erbjuder vissa nätverk, men en nationell modell saknas - och detta påverkar likvärdigheten.

Att utveckla en nationell nod eller plattform skulle ge skolor bättre förutsättningar att arbeta med kvalitet, urval och reflektion oavsett förutsättningar.



Förslag: Ett digitalt "Kulturombudens forum" kan utgöra första steget mot en sådan nationell struktur, där material, tips och erfarenheter kan delas löpande.

13. Uppföljning och kvalitet

Att följa upp kulturaktiviteter handlar om mer än statistik och antal besök. Det handlar om att förstå hur kulturupplevelsen påverkar elevernas lärande, skolans kulturklimat och pedagogernas arbete.

En fungerande uppföljning hjälper kulturombud och skolledare att fatta medvetna beslut om urval, planering och utveckling.

Tre nivåer av uppföljning:

Efter varje aktivitet

Läraren eller kulturombudet samlar korta reflektioner från elever och personal. Detta kan göras muntligt, skriftligt eller genom bildskapande.

Varje termin

Kulturombudet sammanställer erfarenheter från terminens aktiviteter och reflektioner. Detta kan ingå i skolans kvalitetsarbete.

Varje läsår

Skolledningen gör en övergripande analys: vad har fungerat, vad behöver utvecklas och hur ska kulturarbetet prioriteras kommande år?

Reflektionsfrågor som stöd

För kulturombudet och skolans kulturteam:

- Hur väl motsvarade föreställningen våra mål för skolans kulturarbete?
- Vilka hinder eller möjligheter fanns i skolans organisation inför, under eller efter upplevelsen?
- Vilka frågor om kvalitet väcker denna föreställning? (t ex perspektiv, representation, konstnärliga val, publikmöte)
- Fanns det moment som kan bidra till att utveckla elevernas estetiska, sociala eller språkliga förmågor?
- Vad behöver vi justera till nästa gång - i urval, förberedelse eller efterarbete?

För skolledningen: (övergripande analys)

- Vilka mönster ser vi i elevernas och personalens upplevelser under året?
- Hur bidrar kulturaktiviteterna till skolans mål (värdegrund, studiero, språk, kreativitet)?
- Finns det grupper av elever som inte når i tillräcklig utsträckning - och varför?
- Hur bör skolans kulturplan justeras för att bli mer långsiktig och mer likvärdig?
- Vilken kompetens behöver kulturombudet och personalen vidareutveckla inför kommande år?

Uppföljningen gör kulturarbetet synligt och förankrar det i skolans utvecklingsarbete.

DEL 3 - Perspektiv och framtid (Kapitel 14-18)

14. Sammanfattning av arbetet i Scenisk och Scenisk 2.0

Scenisk och Scenisk 2.0 har under två år utvecklat och prövat en modell för hur skolor kan arbeta långsiktigt och kvalificerat med professionell scenkonst. Genom en kombination av digitala förträffar, fysiska internat, föreställningsbesök, workshops och reflektionsmoment har projekten visat hur kultur kan bli en del av skolans pedagogiska utveckling - inte en enskild aktivitet, utan ett strukturerat och meningsfullt inslag i elevernas skolgång.

Centralt i båda projekten har varit kulturombudens roll. Deras utveckling genom fortbildning, reflektion, samverkan och praktisk erfarenhet har visat att kulturombudet är den funktion som kan förankra kulturarbetet i skolans vardag, föra det vidare till kollegiet och bidra till en likvärdig tillgång till kultur för elever i hela landet.

Gemensamt för de två åren är att modellen bygger på upplevelse och reflektion, men Scenisk 2.0 tillförde ett fördjupat metodarbete och en bredare konstnärlig repertoar inom dans och cirkus. Det gjorde att kulturombuden fick möta både det välbekanta och det oväntade, och utveckla nya sätt att tänka kring scenkonst i skolan.

15. Resultat och effekter

Arbetet har lett till konkreta och tydliga resultat. För kulturombuden har Sceniskmodellen inneburit ökad kompetens, stärkt yrkesidentitet och en djupare förståelse för scenkonst som pedagogiskt verktyg. Många beskriver hur de fått nya perspektiv på kvalitet, tillgänglighet och urval, och hur de efter projekten kunnat ta större ansvar för skolans kulturplanering.

För skolorna har projekten gett:

- mer strukturerade kulturplaner
- ökad förståelse för vikten av god förberedelse och efterarbete
- bättre förutsättningar för dialog mellan lärare, elever och kulturaktörer
- ett språk för att tala om konstupplevelser

För kulturinstitutioner och regionala aktörer har projekten blivit en möjlighet att möta skolorna på nya sätt, och att få syn på vilka förutsättningar som finns - och saknas - i skolans organisation.

En viktig effekt är att likvärdigheten har stärkts. Deltagare från olika kommuner och skoltyper beskriver hur de nu har bättre verktyg för att skapa sammanhang, förbereda elever och bedriva ett medvetet arbete med scenkonst - oavsett om de arbetar i en storstad, i en landsbygdskommun eller på en liten skola.

16. En överförbar modell - från scenkonst till hela kulturområdet

Scenisk-modellen är utvecklad utifrån scenkonstens förutsättningar, men dess principer är giltiga även för andra konstområden. Upplevelse, reflektion och struktur är universella pedagogiska verktyg som kan användas i arbete med:

musik
bild- och formkonst
litteratur och läsning
film och media
slöjd och design
digitala konstformer

Modellen är överförbar därför att den inte bygger på specifika estetiska uttryck, utan på hur skolan kan ta emot konst på ett medvetet, inkluderande och pedagogiskt hållbart sätt.

Det gör modellen användbar för kommuner och regioner som vill bygga breda kulturprogram för skolor, eller för kulturinstitutioner som vill utveckla sitt publika arbete gentemot barn och unga.



17. Framåtblick - vidareutveckling och möjligheter

Scenisk-modellen ger en solid grund att stå på, men även en tydlig riktning för framtiden. Det finns flera möjliga utvecklingsspår:

Stärkt nationell samordning

Idag saknas en sammanhållen nationell struktur för kulturombud. Ett nationellt kompetenscenter eller en nationell nod skulle kunna bidra till likvärdig kompetensutveckling, gemensamt språk och kontinuitet.

Regionala kunskapsnav

Regionerna kan spela en nyckelroll i att utveckla modeller för fortbildning, samverkan och spridning av material. Sceniskmodellen kan ligga till grund för detta arbete.

Digitala resurser och kunskapsbanker

Det behövs en digital plattform där skolor och kulturombud kan hitta metoder, inspirationsmaterial, reflektionsmodeller och stöd för för- och efterarbete. Byggandet av en digital kunskapsbank till stöd för kulturombud har startats av ASSITEJ Sverige inom ramen för Scenisk och Scenisk 2.0.

Forskning och uppföljning

Det finns behov av att följa upp hur kultur möter skola över tid. Sceniskmodellen ger ett ramverk som lämpar sig för vidare forskning, vilket kan stärka kulturens plats i skolpolitiken.

18. Avslutande reflektion

Sceniskmodellen - framtagen av ASSITEJ Sverige och möjliggjord genom Kulturrådets satsning Stärkt kultur i skolan - har under två år utvecklats i nära samspel mellan skolor, kulturombud och kulturaktörer. Arbetet har visat att kulturens plats i skolan kan stärkas när det finns en genomtänkt metod, strukturerad fortbildning och tid för reflektion. Samtidigt har projekten också tydliggjort att utvecklingen av kultur i skolan är ett långsiktigt arbete som behöver fortsätta växa, prövas och anpassas.

Erfarenheterna från Scenisk och Scenisk 2.0 visar att kultur i skolan inte handlar om enstaka upplevelser, utan om hur skolor kan organisera sig för att ge elever tillgång till konst som berör, utmanar och öppnar nya perspektiv. När kulturombud får tid, stöd och gemensamma verktyg kan kulturarbetet bli en integrerad del av skolans pedagogiska utveckling.

Genom kombinationen av upplevelse, reflektion och struktur har kulturombuden utvecklat både ett språk för att tala om konst och en fördjupad förståelse för kvalitet, tillgänglighet och urval. Dessa erfarenheter visar att kultur kan ge nya ingångar till lärande, stärka elevernas uttrycksförmåga och bidra till skolans värdegrundsarbete.

Scenisk och 2.0 har också visat att mötet mellan skola och kulturliv skapar ett ömsesidigt lärande. Kulturinstitutioner och fria aktörer har fått fördjupad förståelse för skolans pedagogiska uppdrag, medan skolor fått kunskap om konstnärliga processer och professionella villkor. Denna dubbelriktade kunskap är en av projektets viktigaste effekter.

Likvärdigheten har stärkts genom att kulturombud från olika kommuner och skolor har fått tillgång till samma typ av fortbildning, metoder och nätverk. Detta har skapat mer genomtänkta och inkluderande kulturmöten - oavsett skolans storlek, geografiska placering eller tidigare erfarenhet av scenkonst.

Det är i skolans kontinuerliga kulturmöten som modellen fortsätter att ta form - i elevernas frågor, i lärarnas reflektioner och i de strukturer som skolor och kommuner väljer att skapa. Sceniskmodellen ska ses som ett levande redskap, inte en slutpunkt. Den bär på en riktning snarare än en färdig lösning. Och i det fortsatta arbetet - där skolor, kulturombud och kulturaktörer tillsammans utvecklar nästa steg - ligger möjligheten att ge kultur en allt starkare och mer varaktig plats i skolan.

"Jag tar med mig många kloka inspel, om hur man skapar trygga mötesplatser där nyfikenhet, fantasi och kreativitet får vara i fokus. Jag tar med mig vikten av att kommunicera i flera led, skapa trygghet för barnen och också kunskap om varför vårt arbete är livsviktigt för att man som människa ska kunna lära sig ta sig an livet och utvecklas."

Scenisk 2.0-deltagare



Bilder och upphov:

Framsida: Regionteater väst "Som Rödluvan"

Fotograf: Daniel Andersson

Sida 3: Nalle Clown "Elefant"

Fotograf: Emma Laanela

Sida 5: Kompani Giraff, "Giraffens ABC"

Fotograf: Sören Vilks

Sida 7: Scenisk på Bibu

Foto: Privat

Sida 9: Scenisk 2.0 i samtal med ensemble från Regionteater Väst

Fotograf: Lars Magnusson

Sida 14: Kompani Giraff "Moln"

Fotograf: José Figueroa

Sida 15: Below Zero "Pace"

Fotograf: Isak Stockås

Sida 16: Regionteater Väst "Mors lilla Olle till skolan gick"

Fotograf: Daniel Andersson

Sida 18: Bobbi Lo Produktion "Subkulturen"

Fotograf: Alexandra Bergman

Sida 21: Avslutning för Scenisk med Suzanne Osten

Fotograf: Niclas Malmcrona

Sida 23: Workshop på Cirkuskvarnen, Scenisk 2.0

Fotograf: Zara Zimmerman



2025